

MEĐUNARODNI SPORAZUMI IZ OBLASTI ZAŠTITE OKOLINE I STANJE U BiH

INTERNATIONAL AGREEMENTS IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND THE SITUATION IN BiH

Fuad Bajraktarević
Lejla Dacić

APSTRAKT

Sigurno je da Bosna i Hercegovina ima veliki broj prirodnih vrijednosti koje zaslužuju, kako promociju tako i, prije svega, adekvatnu pravnu zaštitu, a samim tim uređen pravni sistem i organizaciju. Nažalost, još uvijek ne postoji dovoljno funkcionalan sistem zaštite koji bi obezbijedio da se rijetke i ugrožene vrste i visokovrijedni prirodni pejzaži stave u funkciju zaštite, odnosno, da se sa njima postupa u skladu sa principima održivog razvoja. Posebno je alarmantna situacija sa zaštitom vrsta i zaštitom područja, s obzirom da pri resornom Ministarstvu zaduženom za okoliš u FBiH ne djeluje tzv. Agencija za zaštitu prirode (u RS-u djeluje). U Bosni Hercegovini generalno gledajući, svijest o zaštiti okoline i prirode je na veoma niskom nivou. Sa jedne strane, radi se o nedostatku osnovne kulture i nedovoljnoj educiranosti, dok sa druge strane kod određenog sloja stanovništva postoji jasna želja za stjecanjem profita raznim neprihvatljivim sredstvima, pri čemu se ne preza ni od najradikalnijih zahvata u okoliš. Nepostojanje kvalitetnog pravnog sistema omogućava, odnosno, dozvoljava radnje koje bi trebale biti sankcionisane po već postojećim zakonima, bez da postoje odredbe o zaštiti određenih područja. Također, već zaštićena područja nisu nikakav garant da će priroda u njima biti očuvana u skladu sa vidom zaštite koja bi trebala da egzistira na tom području. Ono što treba istaći jeste da zaštićena područja nude zaštitarske, ali i razvojne mogućnosti, čemu, uz dužno poštovanje, zaštitarskim koristima treba davati prednost.

Ključne riječi: međunarodni sporazumi, način zaštite okoliša, svijest, potrebni akti za realizaciju zaštite okoliša.

Key words: International treaties, the way environmental consciousness necessary acts for the implementation of environmental protection

ABSTRACT

It is certain that Bosnia and Herzegovina has many natural assets that deserve to promotion, and above all, adequate legal protection, and thus regulated legal system and organization. Unfortunately, there is still no functional enough protection system that would ensure that the rare and endangered species, and high-quality natural landscapes placed in the function of protection, and that they are treated in accordance with the principles of sustainable development. Particularly alarming situation with the protection of species and protection of the area due to the ministry responsible for the environment in the Federation do not act so. Agency for Nature Conservation (in RS operates).

In Bosnia-Herzegovina, generally speaking, awareness of environmental protection and nature at a very low level. On the one hand it is a basic lack of culture and lack of education on the other hand with a certain layer of the population there is a clear desire for financial gain various unacceptable means and it is not even shy away from the most radical intervention in the environment. The lack of quality of the legal system allows, and allows actions that should be sanctioned by existing laws

without that there are provisions to protect certain areas. Also, already protected areas are not a guarantee that the nature of the words to be preserved in accordance with the type of protection that should exist in this area. What should be noted is that protected areas provide security, as well as development opportunities, which with all due respect security benefits should be favored.

UVOD

Naša planeta zemlja, zajedničko prebivalište ljudi, životinja, biljaka je treći planet od sunca. Voda, mora i okeani pokrivaju 71% površine, a ostatak je kopno. Kao prikladan naučni izraz termin ekosfera, izražava povezanost njenih dijelova u smislu globalnog ekosistema, budući da povezuje dva osnovna termina sfera i ekosistem. Tako definirana ekosfera predmet je istraživanja globalne, planetarne ekologije ili holekologije.

Rast svjetskog stanovništva, krčenje šuma, nedostatak pitke vode, promjena klime, smanjivanje raznovrsnosti biljnog i životinjskog svijeta, industrijalizacija, bezobzirno korištenje prirodnih resursa i slično zahtijevat će pouzdane znanstvene ocjene i predviđanje daljnjeg razvoja kao osnove za razumnu međunarodnu politiku Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih organizacija. Trenutno je na zemlji zaštićeno oko 19 miliona kilometara kvadratnih kopnenih područja ili oko 12,5 %. Nažalost, Bosna i Hercegovina ne prati međunarodne trendove u zaštiti prirode. Površina naših zaštićenih područja je među najmanjim u Evropi i iznosi svega oko 0,6 % od ukupne teritorije.

Sudeći prema crvenoj listi ugroženih vrsta Svjetske unije za zaštitu prirode (iucn), koja predstavlja najpouzdaniju i najpriznatiju procjenu brojnosti biljnih i životinjskih vrsta na planeti, krajem 2007. godine na listi ugroženih vrsta našlo se 41.415 vrsta, a od toga 16.118 vrsta su pred nestajanjem. Svaki dan na svijetu nestane, na ovaj ili onaj način, oko 70 biljnih ili životinjskih vrsta, po tri svakog sata, odnosno godišnje oko 26.000.

Od 1960. do 1990. godine u zemljama u razvoju je uništeno oko 37% divljeg zemljišta. Oko 20% tropskih šuma, koje predstavljaju „pluća“ Zemlje, nestalo je od 1960. do 1990. godine. Od 1990. do 1998. godine isušeno je oko 50% močvarnog područja. Zbog sedimentacije i neodrživog korištenja zemljišta za 35% koralnih grebena postoji opasnost da potpuno izumru u narednih 30 godina.

Površina kategorisanih (IUCN) i nekategorisanih zaštićenih područja u odnosu na ukupnu površinu zaštićenih područja na svijetu

Broj i površina zaštićenih prirodnih područja u pojedinim regionima (UN lista zaštićenih područja- IUCN / UNEP World Conservation Monitoring Centre 2003)

	Zaštićena područja (IUCN kategorije I – IV)		
	Broj područja	Površina km ²	% od ukupne površine
Australija i Novi Zeland	8.724	1.187.320	14,82
Karibi	953	69.470	29,59
Centralna Amerika	762	145.322	27,86
Istočna Azija	2.098	1.031.813	8,77
Istočna i južna Afrika	4.852	1.967.242	17,17
Evropa	43.018	750.225	14,63
Sjeverna Afrika i Srednji Istok	1.133	1.272.840	9,92
Sjeverna Amerika	13.369	4.552.905	20,79
Sjeverna Euroazija	17.724	1.816.735	8,22
Pacifik	321	20.489	3,7
Južna Amerika i Brazil	2.749	4.137.180	22,2
Južna Azija	1.477	308.826	6,87
Antarktik	126	70.294	0,5
Jugoistočna Azija	2.656	759.788	16,39
Zapadna i Centralna Afrika	2.605	1.125.926	8,77
Svijet (ukupno)	102.102	18.763.407	12,65

MEĐUNARODNI SPORAZUMI IZ OBLASTI ZAŠTITE OKOLINE KOJIMA JE PRISTUPILA BOSNA I HERCEGOVINA

1. Konvencija o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima - 1994.
2. Protokol uz Konvenciju o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima,
3. iz 1979. godine, o dugoročnom finansiranju Programa saradnje za praćenje i procjene prekograničnog prijenosa zagađujućih tvari u zraku na velike daljine u Evropi (EMEP) -1994.
4. Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača - 1994.
5. Montrealski protokol o supstancama koje oštećuju ozonski omotač (izmjene i dopune) -2003.
6. Okvirna Konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama - 2000.
7. Međunarodna konvencija o zaštiti biljaka - 2003.
8. Konvencija (UN) o biološkoj raznolikosti - 2002.
9. Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, osobito kao stanište ptica močvarica - 2001.
10. Konvencija o uspostavljanju Organizacije za zaštitu evropskih i mediteranskih biljaka -2005.
11. Konvencija o pomoći u slučaju nuklearne nesreće ili radiološke katastrofe - 1994.
12. Konvencija o ranom obavještanju o nuklearnim nesrećama - 1994.
13. Konvencija o saradnji na zaštiti i održivoj upotrebi rijeke Dunav (Konvencija o zaštiti rijeke Dunav) – 2004.
14. Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja - 1978.
15. Protokol o zaštiti Mediterana od zagađivanja sa kopna - 1998.
16. Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Mediterana - 1998.
17. Protokol o sprječavanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i aviona - 1998.
18. Protokol o saradnji u borbi protiv zagađenja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučajevima opasnosti - 1998.
19. Međunarodna konvencija o sprječavanju zagađivanja mora naftom - 1994.
20. Međunarodna konvencija o zaštiti od zagađivanja sa brodova - 1994.
21. Konvencija o sprječavanju zagađivanja mora otpacima i drugim tvarima - 1995.

22. Bazelska konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju - 2000.
23. Konvencija UN-a o suzbijanju desertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i/ili desertifikacijom, posebno u Africi - 2002.
24. Kyoto Protokol - 2007; (CŽS, Životna sredina u propisima i planovima u BiH, 2007)
14. Konvencija o ribolovu u vodama Dunava;
15. Sporazum o uspostavljanju Generalnog vijeća za ribarenje za Mediteran;
16. Konvencija o ribolovu i o očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora;
17. Konvencija o kontinentalnim podvodnim grebenima/sprudovima;
18. Konvencija o sprečavanju zagađivanja mora otpacima i drugim tvarima;
19. Sporazum o mjerama zaštite morskih račića-kozica, jastoga, škampa i rakova u velikim dubinama mora; (CŽS, Životna sredina u propisima i planovima u BiH, 2007).

MEĐUNARODNI SPORAZUMI IZ OBLASTI ZAŠTITE PRIRODE KOJIMA BOSNA I HERCEGOVINA JOŠ NIJE PRISTUPILA

1. Protokol o biološkoj sigurnosti unutar Konvencije Ujedinjenih naroda o biološkoj raznolikosti;
2. Protokol o smanjivanju acidifikacije, eutrofikacije i prizemnog ozona;
3. Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje i stvaranju zaliha bakterioloških (bioloških) i toksičnih oružja i njihovo uništenje;
4. Štokholmska konvencija o trajnim organskim zagađivačima;
5. Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje fore i faune;
6. Protokol o biološkoj sigurnosti unutar Konvencije Ujedinjenih naroda o biološkoj raznolikosti;
7. Konvencija o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija);
8. Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine;
9. Konvencija o očuvanju migracijskih vrsta divljih životinja;
10. Međunarodna konvencija o zaštiti ptica;
11. Evropska konvencija o zaštiti životinja za klanje;
12. Evropska konvencija o zaštiti životinja za uzgoj;
13. Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u okolišnim pitanjima (Arhuska konvencija);

Zakonski okvir za zaštitu životne sredine u Brčko Distriktu

Usvojeni okolišni zakoni i podzakonski akti

Oblast zaštite životne sredine Brčko Distrikt BiH reguliše svojim propisima, koje nastoji usklađivati sa propisima na entitetskom nivou te međunarodnim obavezama. Mnogi zakonodavno akti utječu na sektor okoliša, kad govorimo o Brčko Distriktu identificirali smo ih 13, a oni su sljedeći:

- Statut Distrikta Brčko (Sl. Glasnik DB, br. 9/00, 23/00),
- Zakon o izvršnoj vlasti (Sl. Glasnik DB, br.2/00, 5/01, 9/01, 12/01, 16/01, 17/02, 8/03),
- Zakon o budžetu Distrikta Brčko (Sl. Glasnik DB, br.16/01),
- Zakon o upravi prihoda (Sl. Glasnik DB, br.2/01, 2/03),
- Zakon o upravnom postupku (Sl. Glasnik DB, br.3/00, 9/02),
- Zakon o upravnom spotu (Sl. Glasnik DB, br. 4/00, 1/00),
- Zakon o prostornom uređenju (Sl. Glasnik DB, br.9/03, 23/03, 15/04),
- Zakon o zaštiti životne sredine (SG BD 24/04, 1/05, 19/07),
- Zakon o zaštiti prirode (SG BD 24/04, 1/05, 19/07),

- Zakon o zaštiti voda (SG BD 24/04, 1/05, 19/07),
- Zakon o upravljanju otpadom (SG BD 25/04, 1/05, 19/07),
- Zakon o zaštiti vazduha (SG BD 25/04, 19/07).
- Zakon o komunalnim djelatnostima (Sl. Glasnik DB, br.30/04)

Prema Dejtonskom sporazumu, koji je parafiran u Deytonu, Sjedinjene Američke Države dana 21.11.1995. godine a potpisan u Parizu, Francuska dana 14.12.1995. godine Ustav Bosne i Hercegovine (Anex 4 Daytonskog sporazuma), član III.3c, zaštita okoline i upravljanje prirodnim resursima, kao i nadležne institucije spadaju u isključivu nadležnost entiteta (Federacija BiH i Republike Srpska) Distrikta Brčko BIH (Distrikt) tj. ne postoji eksplicitna nadležnost za zaštitu okoliša na nivou BiH.

Imajući u vidu, da iz domena zaštite okoline nema zakona niti definisane nadležnosti na nivou države, za usvajanje na tom nivou nudi se mogućnost koja je data u Ustavu BiH, prema kome će Bosna i Hercegovina, suglasno članu III 5, BiH preuzeti nadležnosti u onim stvarima u kojima se o tome postigne saglasnost entiteta; stvarima koje su predviđene u Aneksima 5-8 Opšteg okvirnog sporazuma, ili koje su potrebne za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH, u skladu sa podjelom nadležnosti među institucijama BiH. a po tom principu usvojen.

Međutim donošenjem Zakona o ministarstvima i drugim upravnim organima BiH (Službene novine, broj 5/03) u martu 2003. godine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa dobiva nadležnost da se na državnom nivou bavi problematikom zaštite okoliša te pitanjima prirodnih resursa što ni do dan danas nije u potpunosti realizovano.

Kad govorimo o Federaciji Bosne i Hercegovine (F BiH), Ustav F BiH definiše

se podjela nadležnosti između F BiH i kantona na sljedeći način:

- U isključivoj nadležnosti F BiH je opća politika iz oblasti ekonomije, energetike, finansija i korištenja zemljišta,
- Zajedničke nadležnosti F BiH i kantona su, npr. zdravstvo, okolišna politika, turizam i korištenje prirodnih resursa (na ovim područjima, ovlasti F BiH i kantona se mogu vršiti zajednički ili odvojeno ili od strane kantona koordinirano od strane Federalne vlade,
- Kantoni imaju svu odgovornost koje nisu jasno date F BiH, poslovi koji se tiču sektora voda su javne usluge, korištenje lokalnog zemljišta, lokalna postrojenja za proizvodnju energije i kantonalni turizam.

Treba još spomenuti da između dva entiteta je potpisan međuentitetski Memorandum o razumijevanju, koji se tiče koordinacije iz oblasti okoliša. Dvije institucije koje imaju svojstvo koordinirajućeg tijela su Međuentitetski Upravni odbor za okoliš (osnovan 1998. godine) i Međuentitetska savjetodavna komisija za koordinaciju upravljanja vodama. ***Institucije BiH ne snose odgovornost, niti utječu na njihov rad.***

Naročito treba spomenuti da se po ovom Zakonu posebno dodjeljuju „odgovornost za poslove i zadatke u okviru sudstva BiH, koji se odnose na definisanje politike, osnovne principe, koordinaciju aktivnosti i harmonizaciju planova entitetskih vladinih tijela i institucija na međunarodnom nivou“ u poljoprivredi, oblasti energetike, zaštite okoliša i razvoju i korištenju prirodnih resursa.

Prije svega, treba se govoriti o dugoročnoj strategiji zaštite okoliša na nivou države BiH i samim tim koordinisanom tijelu koje bi trebalo upravljati, odnosno koordinirati sa entitetskim vladama, a sa ciljem ostvarenja postavljenih strateških ciljeva i realizacije istih. To se može postići

jednostavnim zakonskim aktima, odnosno podaktima kao što je urađeno u Distriktu Brčkom.

INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE U OBLASTI OKOLIŠA

Generalna Direkcija za okoliš je zadužena za strategiju i donošenje zakonodavstva na nivou Evrope. Moglo bi se reći da je ona ministarstvo za okoliš Evropske komisije.

Generalna Direkcija je podijeljena na sljedeći način:

1. Generalni direktor, strateško planiranje i interna revizija,
 - a. Uprava, komunikacije i civilna zaštita,
 - b. Zaštita prirodne sredine,
 - c. Vazduh i hemikalije,
 - d. Voda i programi za okoliš,
 - e. Međunarodni odnosi,
 - f. Resursi,
 - g. Održivi razvoj i inteligencija.

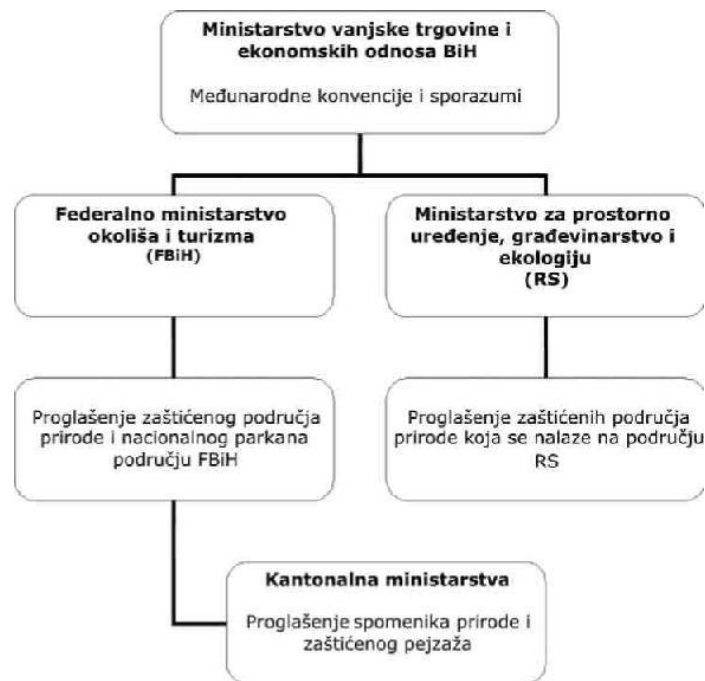
Primjer: Njemačka

Kao Federalna republika, Njemačka ima federalnu vladu i 16 federalnih država. Federalne države se nazivaju Lander, koje imaju široke ovlasti i imaju svoje parlamente i vlade. Na federalnom nivou postoji Federalno ministarstvo okoliša, očuvanja prirode i nuklearne sigurnosti i ono je nadležno za njemačku federalnu politiku u oblasti okoliša i za kreiranje zakona. Kao dio Ministarstva imamo 3 agencije: Federalna agencija za okoliš (UBA), Federalna agencija za zaštitu prirode (BfN) i Federalna agencija za zaštitu od zračenje. Sve tri su u nadležnosti gore spomenutog Ministarstva.

Mala je nadležnost federalnog nivoa za implementaciju kad je u pitanju okoliš. Većina implementacije je u rukama Landera.

Sjajan primjer kako bi trebala da izgleda organizaciona struktura entitetskih i

kantonalnih nadležnosti kao i njihova uloga u sprovođenju zaštite i očuvanja prirodnih i drugih resursa sa precizno definisanim nadležnostima i odgovornostima, tj. ono što ne posjeduje država BiH.

Institucionalne nadležnosti u upravljanju zaštićenim područjima u BiH

ZAŠTIĆENI OBJEKTI PRIRODE U BIH

Zaštićena područja Bosne i Hercegovine, proglašena prije 1990. g., zauzimaju površinu od 30766 ha, što od ukupne površine (5120976 ha) iznosi oko 0,60 %. Na području BiH u periodu od 1954. godine zaštićeno je 16 strogih prirodnih rezervata, 9 prirodnih rezervata sa upravljanjem, 2 nacionalna parka, 5 specijalnih rezervata, 10 rezervata prirodnih predjela, 110 spomenika prirode, 1 zaštićeni pejzaž i 1 spomenik oblikovane prirode. Od zaštićenih područja, najveću ukupnu površinu zauzimaju nacionalni parkovi (20625 ha). Broj zaštićenih područja Bosne i Hercegovine generalno je veoma mali te je neophodno pripremiti i primijeniti zakonske i druge podatke na nivou države BiH kako bi se definisala dugoročno

razvojna strategija, kao na primjeru Njemačke.

Poslijeratnim zakonima, koji se odnose na ovu oblast (Zakoni o zaštiti prirode FBiH i RS), nije jasno istaknuto preuzimanje (prekvalifikacija) ranije zaštićenih područja te nije izvršena standardna kategorizacija prema međunarodnim standardima. Stoga dolazi, s jedne strane do zanemarivanja određenih područja kao zaštićenih, ili do proglašavanja zaštićenim, već ranije zaštićenih područja.

dovoljno vlastitih kapaciteta, ali ni razumijevanja od strane ostalih relevantnih institucija, da bi kvalitetno obavljali pomenute poslove.

ZAKLJUČAK

Bosna i Hercegovina (BiH) mora uskladiti svoje zakone i ostale podzakonske akte sa direktivama EU-e. Što se tiče propisa EU-e oni se direktno primjenjuju u svim zemljama članicama EU-e.

Nesumnjivo je da Bosna i Hercegovina ima veliki broj prirodnih vrijednosti koje zaslužuju da budu zaštićene po svim evropskim standardima, a u interesu BiH. Nažalost, još uvijek ne postoji dovoljno funkcionalan sistem zaštite koji bi obezbijedio da se rijetke i ugrožene vrste i visokovrijedni prirodni pejzaži stave u funkciju zaštite, odnosno, da se sa njima postupa u skladu sa principima održivog razvoja.

Tome znatno doprinosi nepostojanje većine potrebnih podzakonskih akata koji bi omogućili i praktičnu primjenu zakona. Imajući u vidu dosadašnju dinamiku usvajanja podzakonskih akata, možemo zaključiti da će se na njihovo kompletiranje itekako sačekati.

Posebno je alarmantna situacija sa zaštitom vrsta i zaštitom područja s obzirom da pri resornom Ministarstvu zaduženom za okoliš u FBiH ne djeluje tzv. agencija za zaštitu prirode. Ovakva agencija je praktično djelovala sve do prije nekoliko godina (Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa BiH) i njene aktivnosti su, pored zaštite kulturno-historijskog naslijeđa, bile uglavnom usmjerene na poslove zaštite prirode. Danas je očigledno da resorna entitetska ministarstva nemaju